

ЗА ЗАГАЛЬНОЮ РЕДАКЦІЄЮ АКАДЕМІКА

СЕРГІЯ МАКСИМЕНКА

**ЗАГАЛЬНА
ПСИХОЛОГІЯ**

ТОМ II

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ТОМ 2

Підручник для студентів
вищих навчальних закладів

**За загальною редакцією
академіка С.Д. Максименка**

4-те видання, перероблене і доповнене

Київ 2025

*Рекомендовано Вченою радою Інституту психології імені Г.С. Костюка
(протокол № 12 від 31.10.2024 року)*

Рецензенти:

О.Ф. Бондаренко – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор;

Н.В. Чепелєва – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України;

Т.С. Яценко – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор.

Автори:

С.Д. Максименко (розділи 1–10, 12, 13, 16–19, 21–23),

К.С. Максименко, Г.В. Савченко (розділи 3, 6, 22),

В.В. Клименко та Ю.Б. Ірхін (розділи 20, 21 і 23),

М.В. Папуча, О.Д. Гришко (розділи 11, 14, 15),

О.Д. Гришко та О.М. Немеш (розділ 7),

А.У. Єсмаханова (розділ 5)

314 **Загальна психологія:** підручник / за загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. 4-те вид., переробл. і доп. Том 2. Київ: Видавництво Людмила, 2025. 456 с.
ISBN 978-617-555-252-0

Цей підручник знайомить із базовими аспектами нормативного курсу загальної психології. У ньому висвітлюються загальні питання психології, аналізуються закономірності психічних процесів та діяльності, а також досліджуються емоційно-вольова сфера особистості й її індивідуальні особливості. Увага приділяється також психології особистості, колективу та взаємодії у спілкуванні. Особливий акцент зроблено на психології людської діяльності, методах її реалізації, інноваційних технологіях і механізмах творчості.

У підручнику інтегровано інформаційно-методичний блок, який сприяє активному та свідомому засвоєнню матеріалу. До системи завдань для самостійної роботи входять:

- Визначення ключових понять кожної теми.
- Структурована подача основних логіко-психологічних елементів.
- Формулювання запитань для поглибленого вивчення теми.
- Альтернативно-тестові завдання для самоперевірки.
- Психологічні завдання та проблемні ситуації.

Методи, описані в підручнику, дозволяють фіксувати свою організацію та розвивати здібності за допомогою навчального моделювання завдань. Вони відкривають перспективи для створення моделей психічних процесів у специфічних умовах.

Експериментально-генетичний метод є ключовим, оскільки базується на теорії, яка включає проектування, перетворюючий експеримент і діагностику. Цей метод дозволяє фіксувати як проміжні, так і кінцеві етапи розвитку особистості. Його відповідність вивченню психічних функцій ґрунтується на діалектичних засадах, зокрема на ідеї соціальної природи свідомості та психічного розвитку як привласнення культурних досягнень суспільства.

Особливе місце займає генетико-моделюючий метод, що розкриває одиницю особистості через базові потреби. Він складається з п'яти етапів, які допомагають усвідомити та задовольнити ці потреби, сприяючи розвитку особистості. Генетико-креативний метод орієнтований на формування креативності через моделювання та вирішення творчих задач, що стимулює розвиток унікальних талантів і мотивації до самовираження.

Такі підходи дозволяють глибше зрозуміти механізми психологічного розвитку особистості та її індивідуальних характеристик.

ISBN 978-617-555-252-0

УДК 159.9(075.8)

© С.Д. Максименко, К.С. Максименко,
Г.В. Савченко, В.В. Клименко,
Ю.Б. Ірхін, М.В. Папуча, О.Д. Гришко,
О.М. Немеш, А.У. Єсмаханова, 2025

ЗМІСТ

Частина третя

МЕХАНІЗМИ ПСИХІЧНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ.....	11
8. Відчуття	11
Поняття про відчуття	11
Фізіологічні основи відчуттів.....	12
Класифікація відчуттів	13
Закономірності відчуттів	19
Чутливість аналізатора і поріг чутливості	19
Відчуття і діяльність	22
Формалізована структура змісту теми	23
9. Сприймання	27
Поняття про сприймання	27
Різновиди сприймання	28
Закони сприймання	31
Спостереження і спостережливість	33
Формалізована структура змісту теми	34
10. Мислення	38
Поняття про мислення	38
Розумові дії і мислительні операції	41
Форми мислення.....	44
Процес розуміння	46
Процес розв'язання завдань	48
Різновиди мислення	50
Індивідуальні особливості мислення.....	51
Формалізована структура змісту теми	53
Запитання і завдання для самостійної роботи	54
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю.....	55
Завдання та проблемні ситуації	55
Література	56
11. Пам'ять	57
Поняття про пам'ять	57
Теорії пам'яті	58
Різновиди пам'яті	60
Запам'ятовування та його різновиди	62
Відтворення та його різновиди	63
Забування та його причини	64
Індивідуальні особливості пам'яті.....	66

Формалізована структура змісту теми	67
Запитання і завдання для самостійної роботи	67
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю	68
Завдання та проблемні ситуації	68
Література	69

Частина четверта

МЕХАНІЗМИ ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

12. Увага

Поняття про увагу	70
Фізіологічні основи уваги	72
Різновиди і форми уваги	76
Властивості уваги	79
Формалізована структура змісту теми	84
Запитання для самостійної роботи	84
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю	84
Завдання та проблемні ситуації	85
Література	85

13. Емоції і почуття.....

Поняття про емоції і почуття	87
Фізіологічні основи емоцій і почуттів	89
Вияв емоцій і почуттів.....	90
Форми переживання емоцій і почуттів	91
Вищі почуття	94
Формалізована структура змісту теми	96
Запитання для самостійної роботи	96
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю	96
Завдання та проблемні ситуації	97
Література	97

14. Уява.....

Поняття про уяву	99
Зв'язок уяви з об'єктивною дійсністю	100
Уява і органічні процеси	102
Процес створення образів уяви	104
Різновиди уяви	105
Уява і особистість	109
Формалізована структура змісту теми	109
Запитання для самостійної роботи	110
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю	110

Завдання та проблемні ситуації	110
Література	111
15. Воля	112
Поняття про волю.....	112
Довільні дії та їх особливості.....	113
Аналіз складної вольової діяльності	116
Головні якості волі	118
Слабка воля, причини цього і шляхи подолання.....	120
Формалізована структура змісту теми	121
Запитання для самостійної роботи	122
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю.....	123
Завдання та проблемні ситуації	123
Література	123
16. Темперамент	125
Поняття про темперамент.....	125
Типи темпераментів	129
Головні властивості темпераменту	130
Фізіологічні основи темпераменту	132
Вплив темпераменту на діяльність людини.....	133
Формалізована структура змісту теми	134
Запитання для самостійної роботи	134
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю.....	135
Завдання та проблемні ситуації	135
Література	136
17. Здібності	137
Поняття про здібності	137
Структура здібностей.....	139
Відмінності у здібностях та їх природа.....	143
Формалізована структура змісту теми	146
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю.....	146
Завдання та проблемні ситуації	147
Література	147
18. Характер	149
Поняття про характер.....	149
Структура характеру;.....	150
Головні риси типового характеру	154
Природа характеру	157
Формування характеру	158

Формалізована структура змісту теми	160
Запитання для самостійної роботи	160
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю	161
Завдання та проблемні ситуації	161
Література.....	161

Частина п'ята

МЕХАНІЗМИ ОПРЕДМЕТНЕННЯ

ПСИХІЧНИХ УТВОРЕНЬ

19. Психологічний аналіз діяльності.....

Поняття про діяльність..... 163

Мета і мотиви діяльності..... 164

Структура діяльності

Способи діяльності, процес їх опанування..... 167

Перенесення та інтерференція дій..... 174

Види діяльності..... 176

Творчість..... 182

Формалізована структура змісту теми

Запитання для самостійної роботи

Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю

Завдання та проблемні ситуації

Література..... 186

20. Психомоторика..... 188

Поняття про психомоторику

Єдність думки і руху

Універсальність психомоторики

Будова психомоторики

Ідеомоторика

Сенсомоторна культура..... 198

Дія – засіб діяльності

Функції дії..... 201

Операційна структура психомоторної дії..... 203

Період підготовки дії..... 203

Механізми регуляції дії..... 203

Порівняння і оцінки – діалогічні відносини в дії..... 209

Дія – мікроетап розвитку..... 210

Процес дії – програмування розвитку..... 210

Дія – засіб розвитку

Функції психомоторики.....	218
Психомоторика – орган рухів	218
Психомоторика – орган пізнання.....	223
Психомоторика – корсет тіла	229
Психомоторика – живий акумулятор енергії.....	231
Психомоторика – орган дійового мислення	232
Регулятори і продукти психомоторики	234
Механізми регуляції психомоторної дії.....	239
Регуляція рухів почуваннями.....	239
Регуляція рухів предметом.....	241
Регуляція рухів образом	243
Регуляція дії думкою.....	246
Регуляція дій символом	249
Символ – модель, що породжує поведінку.....	249
Формалізована структура теми	252
Запитання і завдання для самостійної роботи	252
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю.....	253
Література	254
21. Засоби розвитку психіки.....	255
Активність і розвиток	255
Дії праці.....	256
Створення уявлення про структуру праці.....	256
Людина – суб'єкт дії	258
Предмети праці.....	260
Мета праці – прогнози і проекти	262
Засоби розвитку механізму творчості	265
Продукти праці – здобутки ноосфери	266
Дії учіння і саморозвиток людини.....	270
Будова дій учіння	272
Навчання	272
Научування	276
Вправляння	278
Моделювання.....	279
Наслідування	280
Уміння і стани людини	286
Дії гри	289
Гра – унікальне явище життя	289
Креативні властивості гри	290

Енергетична та інформаційна невичерпність гри	292
Гра – створення, учіння, праця	293
Ігри на програш	296
Єдність і розбіжність гри і праці	298
Гра в умінні і праці	299
Синтез засобів творчості	303
Формалізована структура теми	306
Запитання і завдання для самостійної роботи	307
Альтернативно-тестові завдання	307
Література	308
22. Творчий потенціал праці	
та інноваційні технології освіти	309
Суперечності освіти – витоки інноваційних її технологій	310
Поняття інновації	317
Поняття технології	319
Психологічна характеристика інноваційної діяльності	321
Діяльність як предмет вивчення	321
Діяльність як предмет управління	325
Діяльність як предмет проектування	328
Діяльність як цінність	332
Сфери людини – предмети інноваційних технологій розвитку	335
Поняття про сфери психіки і свідомості	335
Сенсорна сфера	337
Перцептивна сфера	340
Сфера почуттів	345
Сфера розуму і розсудку	348
Сфера менталітету	350
Поняття “менталітет”	350
Свідомість та інновації	351
Несвідоме і потенції психічного відображення	353
Надсвідоме – потенціали духовності	356
Свобода дії та інноваційні технології	358
Свобода дії та її можливості	358
Свобода новоутворень	360
Свобода дії і доцільність	361
Формалізована структура теми	363
Запитання і завдання для самостійної роботи	363
Альтернативно-тестові завдання	364
Література	364

23. Механізми творчості.....	366
Поняття про творчість	366
Основні теорії творчості	367
Душа і творчі здібності	368
Будова і функції механізму творчості	371
Поняття механізму	371
Продукти творчості	373
Властивості гармонії	374
Чутливість – зародок механізму творчості	378
Енергопотенціал – здатність до дії	380
Поняття “енергія”	380
Базовий енергопотенціал	381
Оперативний енергопотенціал	382
Катарсис – відновлення гармонії людини	385
Катарсис позитивних почуттів	385
Катарсис негативних почуттів	386
Перманентні стани і рівні здоров’я людини	390
Процеси порівнянь і оцінки предметів	392
Генеza механізму почуттів людини	392
Функції почуттів	407
Психомоторика – орган творчості	412
Механізм відображення невідчутного	415
Коли починається мислення	415
Активатори мислення	416
Функції мислення	418
Де народжується думка	419
Думка – інструмент мислення	421
Вимикачі мислення	423
Відображення неіснуючого	425
Уява – трансформатор нових образів	426
Уява – сенсорна сфера та інтуїція	429
Глибинні психічні явища і регуляція дій людини	436
Натхнення – творчий стан	440
Натхнення – це дія творчих сил	440
Сенс творчого піднесення	443
Формалізована структура теми	448
Запитання для самостійної роботи	449
Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю	450
Література	450

Навчальне видання

Сергій Дмитрович Максименко,
Ксенія Сергіївна Максименко,
Ганна Володимирівна Савченко,
Віктор Васильович Клименко,
Юрій Борисович Ірхін,
Микола Васильович Папуча,
Олександр Дмитрович Гришко,
Олена Миколаївна Немеш,
Алуа Умурзаківна Єсмаханова

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Том 2

*Підручник для студентів
вищих навчальних закладів*

Підписано до друку 05.12.2024. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 27.6. Наклад 300. Зам. № 362

Надруковано в “Видавництво Людмила”.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи серія ДК № 5303 від 02.03.2017.
” Видавництво Людмила “
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: + 38 050 469 7485, 068 340 8332
E-mail: lesya3000@ukr.net